

Claude Lévi-Strauss

Barbora Polífková, FF MU, Ústav religionistiky

Medailonek o Claudu Lévi-Straussovi, který nedávno oslavil sté narozeniny, začnu historkou ze života. Asi před čtyřmi lety slavila malá skupinka religionistů společně Silvestra. Ve všeobecně rozjařené náladě nastala vášnivá debata o tom, zda tento významný antropolog ještě žije nebo ne. V některých nejmenovaných publikacích uvádějících do našeho oboru se totiž můžeme dočíst, že zemřel již v roce 1980 (jak poznamenal jeden z kolegů: „zřejmě pro vědu“). Na chalupě nevybavené vědeckou knihovničkou a internetem nezbývala jiná možnost, jak si ověřit dohady, než někomu zavolat. Tím vyvoleným se stala slečna operátorka T-mobilu. Kolega se představil a vážně přednesl naši neobvyklou žádost, zda by nám nemohla zjistit, jestli stále ještě žije Lévi-Strauss... „ne, nemyslím toho výrobce džínů a ano můžu to jméno hláskovat“. Náš předpoklad, že operátorka jistě bude jako jedna z mála na Silvestra napojena na internet byl sice správný, že nám jistě ochotně pomůže, vřdyť přeci „náš zákazník, náš pán“, se též potvrdilo, žel jsme netušili, že ta jinak milá slečna neumí na internetu vyhledávat a tím pádem, že naše otázka zůstane nezodpovězena. Posléze jsme se shodli na tom, že Lévi-Strauss pravděpodobně ještě žije, ale je už hodně, hodně starý. Připili si tedy na jeho zdraví a zvesela pokračovali v oslavě Nového roku. Od té doby rok co rok kontrolujeme, zda Lévi-Strauss opravdu ještě žije a držíme mu palce, aby to dotáhl na stovku i dál. Pojdme si tedy ve zkratce představit tohoto zakladatele strukturální antropologie, posledního antropologa „solitéra“, tuto jednu z nejvýraznějších osobností francouzského poválečného myšlení a kultury.

Claude Lévi-Strauss se narodil 28. listopadu 1908 v Bruselu. Jeho rodina se však záhy přestěhovala do Paříže. Zde vystudoval filozofii a právo, které po ukončení studia krátce vyučoval na francouzských lyceích. V roce 1934 přijal nabídku sociologa Célestina Bouglého z École Normale Supérieure na místo hostujícího profesora na nově založené univerzitě v Sao Paulu v Brazílii. V této době se také začíná, po přečtení práce Roberta Lowieho *Primitive Society* a po seznámení s pracemi žáků Franze Boase, zajímat o antropologii a etnologii. Kromě vyučování Lévi-Strauss v Brazílii podniká také svou první etnografickou výpravu do střední Brazílie. Významný mezník v jeho životě pak představují léta 1938–39, kdy získává finanční pomoc od francouzské vlády na terénní výzkum ve vnitrozemní oblasti Brazílie, Mato Grosso. Průběh a výsledky tohoto prvního pobytu mezi indiány (Nambikvárové, Tupí-Kavahíbové) později popsal na stránkách svého slavného cestopisu *Smutné tropy* (1955). V roce 1939 se vrací do Francie, kde rukuje do armády. Po porážce Francie v roce 1941, kdy mu rasové zákony zavedené vládou ve Vichy zakázaly vyučovat (Lévi-Straussův dědeček z matčiny strany byl rabín) a po té, co mu Američtí kolegové mu zajišťují pozvání do New Yorku, emigruje Lévi-Strauss do Ameriky. Jeho působení na New School of Social Research přispívá k prohloubení kontaktů mezi evropskou a americkou antropologií. V Americe se také seznamuje s Romanem Jakobsonem, představitelem strukturální jazykovědy, členem Pražského lingvistického kroužku. Toto setkání (prý na lyžích v roce

1942) a následná četba díla lingvisty Ferdinanda de Saussura měly zásadní vliv na formování jeho dalších teoretických představ – metoda rozboru sociální skutečnosti pomocí strukturální analýzy či obecně snaha o uplatnění systémového přístupu ke studiu kultury a sblížení antropologie s exaktními vědami jako jsou matematika, kybernetika, teorie informace a lingvistika. Po skončení války působí několik let ve Washingtoně jako francouzský kulturní atašé v USA. V roce 1948 se vrací do Francie, získává doktorát a je jmenován do funkce vedoucího katedry srovnávacích náboženství neliterárních národů na École Pratique des Hautes Études. Ve 40. a 50. letech píše řadu teoretických studií věnovaných antropologické teorii a metodologii, které v roce 1958 vyšly pod společným názvem *Strukturální antropologie*, zde vyjadřuje mimo jiné základní úkol strukturální antropologie, a to proniknout pod zdánlivou jedinečnost a rozmanitost empirických jevů a odhalit skryté universální struktury (infrastruktury), které usměrňují, koordinují a regulují lidskou činnost. V roce 1958 se dostává do čela prvního francouzského pracoviště sociální antropologie na Collège de France, kde působí až do roku 1983, kdy odchází do důchodu.

Není pochyb o tom, že Lévi-Strauss je nejvýznamnější a dominantní postavou antropologie od poloviny 20. století. Má mnoho přívrženců i odpůrců, žel výrazně menší skupinu představují ti, kteří se s jeho rozsáhlým dílem, řešícím obecně problematiku předmětu a cílů antropologie, problematiku příbuzenských systémů, výzkumu domorodých klasifikačních systémů, výzkumu a interpretace mytologických systémů atd., opravdu důkladně seznámili. Jak píše M. Kanovský (Kanovský 2004: 183) je smutným faktem, že velké množství literatury a zmínek o Lévi-Straussově díle je zatížené někdy až elementárním nepochopením a neznalostí. Pro mnohé obdivovatele se jeho dílo redukovalo na několik plytkých hesel a nástrojů, převzatých z druhé a třetí ruky a mnozí odpůrci jej pak zavrhuji právě na základě těchto hesel.

Já se na tomto místě nebudu pouštět do popisu a rozboru jeho díla, vždyť právě, o Lévi-Straussovi je toho napsáno tolik. Závěrem tak jen poznamenejme, že Lévi-Strauss nepředstavuje klasický typ terénního antropologa a specialisty na jedinou kulturu (požadavek a jedna ze základních zásad antropologie po vystoupení Bronislawa Malinowského). Jak podotýká Edmund Leach ve skvělé monografii *Lévi-Strauss* (Leach 1970), Lévi-Strauss patří spíše k polyhistorikům a kabinetním badatelům Frazerovo typu. Jeho dílo není významné tím, že by přineslo nové, doposud neznámé detaily o nějaké kultuře, ale tím, že se jako jeden z prvních antropologů pokusil uchopit dezintegrované součásti antropologie jako celek a poskytnout určitou teoreticky zdůvodněnou koncepci kultury a společnosti. Právě tato koncepce a teorie, ať už nadšeně přijímaná či kritizovaná, jsou tím hlavním přínosem Lévi-Straussova díla.

Seznam použité literatury

- Kanovský, M. 2004. *Kulturná a sociální antropológia. Osobnosti a teorie*. Bratislava: Chronos.
- Leach, E. R. 1970. *Lévi-Strauss*. London: Fontana.